

Hrvatska redovnička konferencija

MJERE I UPUTE ZA ZAŠTITU DJECE I RANJIVIH OSOBA

Uvod

*Zaista, kažem vam,
ako se ne obratite i ne postanete kao djeca,
nećete ući u kraljevstvo nebesko.
Tko god se dakle ponizi kao ovo dijete,
taj je najveći u kraljevstvu nebeskom.
I tko primi jedno ovakvo dijete u moje ime, mene prima. (...)
Pazite da ne prezrete ni jednoga od ovih najmanjih
jer, kažem vam, anđeli njihovi na nebu
uvijek gledaju lice Oca mojega, koji je na nebesima.
(Mt 18, 1-5.10)*

Posebna obveza redovnika i redovnica jest štititi djecu od svakoga oblika zlostavljanja i zanemarivanja, kako u vlastitim ustanovama i zajednicama, tako i u društvu općenito. Uz to, po zvanju i evanđeoskoj vjeri pozvani smo promicati otvorenost i prihvaćanje svih odraslih osoba kojima je potrebna posebna skrb, napose ona duhovna, koje spadaju među ranjive osobe u društvu. Zato je Hrvatska redovnička konferencija (HRK) odlučila svojim članovima pomoći u toj zadaći, napose onima koji se nalaze u doticaju s djecom i ranjivim odraslim osobama, smjernicama pod naslovom „Mjere i upute za zaštitu djece i ranjivih osoba“ (u nastavku teksta „Mjere i upute“).

Ove smjernice nisu protokol za postupanje u slučajevima zlostavljanja, nego trebaju prije svega pridonijeti posvješćivanju problema nasilja nad djecom i stvaranju kulture zaštite djece i ranjivih odraslih osoba unutar redovničkih zajednica, i u cijeloj Katoličkoj crkvi, te postaviti okvir za edukaciju redovnika i redovnica o toj tematici.

Mjere i upute temelje se na sljedećim načelima:

1. Prioritet u našem postupanju jest prije svega interes i dobrobit djece i odraslih ranjivih osoba, ispred interesa ustanove ili zajednice.
2. U zajednicama i ustanovama redovničkih zajednica treba vladati kultura sigurnosti i skrbi za unaprjeđenjem dobrobiti djece i odraslih ranjivih osoba i za sprječavanjem zlostavljanja i zanemarivanja.
3. Praksa primanja, zapošljavanja i formacije u zajednici treba se voditi iscrpnim i strogim kriterijima zaštite djece i ranjivih odraslih osoba.
4. Nadležne civilne vlasti trebaju biti adekvatno i pravodobno obaviještene i uključene u procese zaštite u slučajevima nasilja nad djecom.

5. Od redovnika i redovnica očekuje se sućutna i pravedna reakcija u odnosu na žrtve bilo kojega oblika nasilja.
6. Redovničke zajednice trebaju omogućiti stručno osposobljavanje svojih članova i osoblja na temu zaštite djece i ranjivih odraslih osoba, u smislu prevencije, prepoznavanja i reagiranja na različite oblika nasilja.

Mjere i upute vrijede za članove ustanova posvećenoga života koji djeluju u službi HRK-a te za članove ustanova posvećenoga života koje su vlastitim aktima ovaj dokument usvojile kao vlastiti.

Valja imati na umu da za redovnike i redovnice, koji djeluju u javnim ustanovama (primjerice u odgojno-obrazovnim ustanovama, zdravstvenim ustanovama, karitativnim ustanovama, u ustanovama socijalne skrbi i sl.), bilo da su osnivači dotičnih ustanova redovničke zajednice ili ne, uz Mjere i upute HRK-a, vrijede i dodatni propisi Republike Hrvatske za dotične javne ustanove (kao što su zakoni, protokoli, itd.).

Isto tako, za redovnike i redovnice koje djeluju u organizacijama koje imaju vlastite smjernice i propise o zaštiti djece i ranjivih odraslih osoba, uz Mjere i upute HRK-a, vrijede također smjernice, protokoli i propisi dotične organizacije u kojoj djeluju.

Za sve vjernike Katoličke crkve vrijede propisi Zakonika kanonskoga prava i s njim izjednačeni kanonski propisi. Za redovnike-klerike vrijede specifični propisi za klerike Zakonika kanonskoga prava i s njima izjednačeni propisi, što uključuje i relevantne propise Hrvatske biskupske konferencije koji govore o zaštiti djece i ranjivih osoba.

Za sve građane i građanke Republike Hrvatske i sve osobe koji u Republici Hrvatskoj borave, pa tako i za redovnike i redovnice, vrijede propisi Republike Hrvatske. Ove Mjere i upute nikada ne isključuju, niti nadomještaju, relevantne odredbe civilnoga i kanonskoga zakonodavstva.

Termini „redovnici“ i „redovnice“, bilo da se upotrebljavaju/navode zajedno ili naizmjenično, u ovom Dokumentu označavaju sve članove i članice ustanova posvećenoga života koje čine Hrvatsku redovničku konferenciju. Tako i termini „poglavari“ i „poglavarice“. Uporaba imenica (redovnik, poglavar, suradnik, i sl.) u tekstu podrazumijeva osobe i ženskoga i muškoga spola, dakle: redovnik/redovnica, poglavar/poglavarica, suradnik/suradnica, itd.

1. Osnovni pojmovi

Dijete

Dijete je svaka osoba mlađa od 18 godina, sukladno *Konvenciji o pravima djeteta*.

Emocionalno zlostavljanje

„Emocionalno zlostavljanje kontinuirano je neprijateljsko i/ili indiferentno ponašanje roditelja i drugih koji nastupaju s pozicije moći, na temelju kojega dijete može zaključiti da je bezvrijedno i nevoljeno, što oštećuje njegovu emocionalnu stabilnost i psihološki kapacitet te kratkoročno i/ili dugoročno negativno utječe na njegov razvoj i dobrobit“ (Vlada Republike Hrvatske, *Protokol o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece*, 2014., str. 7.; dalje: Protokol o postupanju). Emocionalno se zlostavljanje događa kada nisu ispunjene djetetove razvojne potrebe, poput naklonosti, odobravanja i sigurnosti, kad se dijete pretjerano kritizira, ismijava, straši, ucjenjuje, nerazumno strogo kažnjava, izlaže obiteljskomu nasilju, kada se njime manipulira za interese odraslih, i dr.

Nasilje

Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji, nasilje je: „Namjerna uporaba fizičke sile ili moći, prijeteće ili stvarne, protiv sebe, druge osobe, ili protiv skupine ili zajednice, koja ili rezultira, ili postoji velika vjerojatnost da će rezultirati ozljedom, smrću, psihičkom štetom, defektnim razvojem ili deprivacijom.“ (SZO, *Svjetsko izvješće o nasilju i zdravlju*, 2002.) U skladu s tim, u ovim Mjerama i uputama termin „nasilje“ uključuje razne oblike zlostavljanja (tjelesno, seksualno, emocionalno), iskorištavanja i zanemarivanja.

Prijava

U Mjerama i uputama termin „prijava“ koristi se u širem značenju, izmjenično s terminom „pritužba“ i „obavijest“. Kad je riječ o kaznenim djelima koja se, sukladno propisima Republike Hrvatske, progone po službenoj dužnosti, „prijava“ uvijek znači prijavu nadležnim organima vlasti Republike Hrvatske.

Ranjiva odrasla osoba

Ranjiva odrasla osoba je u dobi od 18 ili više godina, koja ima potrebu za uslugama drugih zbog starosti, bolesti, mentalnoga ili fizičkoga invaliditeta; ili koja se ne može brinuti o sebi ili se zaštititi od značajne štete ili iskorištavanja. Redovnički poglavari posebnu će pozornost posvetiti činjenici da odrasle osobe mogu biti ranjive duhovno i psihološki u različitim okolnostima ovisnosti i podložnosti duhovnomu autoritetu (primjerice u duhovnom vodstvu, odgoju, poslu itd.) te će skrbiti i o njihovoj zaštiti, makar civilno zakonodavstvo u tim slučajevima imalo drugačije kriterije.

Seksualno iskorištavanje

„Osim seksualnoga zlostavljanja, seksualno nasilje uključuje i druge oblike seksualnoga iskorištavanja, niz djela povezanih s dječjom prostitucijom i dječjom pornografijom, sudjelovanje djece u pornografskim nastupima, mamljenje i vrbovanje djece u seksualne svrhe te pomaganje ili poticanje bilo kojega od ovih djela.“ (*Protokol o postupanju*, str. 9.)

Seksualno zlostavljanje

„Seksualno zlostavljanje predstavlja sudjelovanje u seksualnim aktivnostima s djetetom koje je mlađe od zakonske dobi za seksualne aktivnosti te sudjelovanja u seksualnim aktivnostima s djetetom u kojima se koristi prisila, sila ili prijetnje ili se zlorabljuje položaj povjerenja, autoriteta ili utjecaj nad djetetom (u obitelji ili izvan obitelji) ili se zlorabljuje posebice ranjiva situacija djeteta.“ (*Protokol o postupanju*, str. 9.) Primjeri su: snošaj, namjerno dodirivanje djetetova tijela i uznemiravanje, masturbacija u prisustvu djeteta ili prikazivanje spolnih organa pred djetetom.

Snubljenje

Snubljenje je oblik seksualnoga iskorištavanja koji obuhvaća radnje namjerno poduzimane s ciljem uspostavljanja emocionalne povezanosti s djetetom, kako bi se smanjile djetetove inhibicije, u pripremi za spolno zlostavljanje djeteta.

Tjelesno zlostavljanje

„Pod pojmom tjelesnoga zlostavljanja djece podrazumijeva se učestalo ili jednokratno grubo, namjerno nanošenje boli, tjelesnih ozljeda te neodgovorno postupanje roditelja i drugih osoba koje uključuje potencijalni rizik od tjelesnoga ozljeđivanja, a čije posljedice mogu, ali i ne moraju biti vidljive.“ (*Protokol o postupanju*, str. 6.-7.) Primjeri su: ozljeđivanje, udaranje, pljuskanje, snažno potresanje, trovanje, rizične radnje koje bi moglo naštetiti djetetu, i dr.

Zanemarivanje

„Zanemarivanje je propuštanje zadovoljenja djetetovih potreba u mjeri koja znatno utječe na djetetov tjelesni i psihički razvoj. Nije uvijek namjerno i granica kad počinje zanemarivanje nije uvijek potpuno jasna.“ (*Protokol o postupanju*, str. 6.) Zanemarivanje može biti fizičko i emocionalno. Zanemarivanje općenito postaje vidljivo tek kada protekne određeno vrijeme i nije samo u jednoj specifičnoj domeni rasta i razvoja. Neki od pokazatelja zanemarivanju jesu: neuhranjenost, loša osobna higijena, neadekvatna odjeća, poteškoće s učenjem, nedovoljno pružanje pažnje i ljubavi, manjak sna, usamljenost i dr. Roditelji zanemarene djece nisu nužno siromašni – mogu biti i financijski dobrostojeći.

2. Stvaranje i održavanje sigurnoga okruženja

Članovi Hrvatske redovničke konferencije prepoznaju važnost i poštuju pravo i dostojanstvo svakoga djeteta. Stoga se obvezuju da će stvoriti pozitivno i sigurno okruženje kako bi se djeca osjećala zaštićenima, poštovanima i sretnima. Redovnici su osobito posvećeni promicanju prihvaćanja i jednakih mogućnosti za sve članove društva, napose ranjivih odraslih osoba, u solidarnu i supsidijarnu zajednicu.

Svi članovi i osoblje redovničkih zajednica i ustanova odgovorni su za profesionalno ponašanje prema djeci te prema ranjivim odraslim osobama. To podrazumijeva uspostavljanje i održavanje jasnih profesionalnih granica koje služe zaštiti svih uključenih od nesporazuma ili pak od narušavanja profesionalnoga odnosa. Redovnici i osoblje moraju izbjegavati postupke i načine ponašanja koji su potencijalno zlostavljajući, manipulativni, nemarni, nepravedni, ili ih kao takve mogu protumačiti druge osobe.

Zlostavljanje i iskorištavanje djeteta ili ranjive odrasle osobe štetno je te često ima dugoročne posljedice, prvenstveno za dijete ili ranjivu odraslu osobu koji su njime pogođeni. Ujedno utječe i na širu zajednicu ljudi, koji su s nasilnim činom upoznati, te umanjuju vrijednost doprinosa redovničkih zajednica poslanju Crkve.

Osobito je važno staviti naglasak na kriterije zapošljavanja kvalitetnih i provjerenih suradnika i radnika koji su u kontaktu s djecom, da bi se unaprijed izbjegao mogući rizik od zlostavljanja, iskorištavanja i zanemarivanja. Također, mora postojati stručna supervizija za radnike, volontere i sve vrste suradnika, kako bi bili kompetentni i stjecali dodatna znanja i iskustva u radu s djecom.

Neke upute za redovnike i osoblje koje radi s djecom:

- poštovati svu djecu;
- odnositi se jednako prema svojoj djeci;
- poštovati djetetove granice i poticati razvoj talenata;
- svojim primjerom djeci pokazivati pozitivne oblike ponašanja;
- biti svjestan vlastite odgovornosti za povjerenu djecu;
- stvoriti ozračje u kojem dijete slobodno može izraziti svoje misli i emocije;
- poticati kulturu otvorenosti i iskrenosti, razvijati kulturu unutar koje mogu otvoreno govoriti o svojim interakcijama s odraslima i s vršnjacima;
- osigurati djeci informacije o tome kako, gdje i od koga mogu zatražiti pomoć, ukoliko su suočeni s ozbiljnim problemima;
- prijaviti nasilno ili potencijalno nasilničko ponašanje te sumnju da je dijete žrtva zlostavljanja i zanemarivanja ili to može postati.

Redovnici i osoblje, prilikom rada s djecom, nikada ne smiju:

- udariti dijete;
- izgovoriti riječ, koristiti sugestiju ili nuditi savjet koji je neadekvatan ili uvrjedljiv;
- ponašati se s ciljem zastrašivanja ili poticati u djetetu osjećaj srama, poniženja i sl.;
- upuštati se u ponašanja koja vode diskriminaciji, koja se temelje na rasi, boji kože, kulturi, dobi, spolu, jeziku, razvojnoj poteškoći, religiji ili političkom opredjeljenju, socijalnom porijeklu, statusu roditelja...;
- sudjelovati u ponašanju koje je ilegalno ili ugrožava dobrobit i sigurnost djeteta;
- razviti odnos koji bi po svojoj prirodi mogao dovesti do bilo kakvoga iskorištavanja djeteta za vlastite seksualne, emocionalne, materijalne ili druge potrebe;
- razviti seksualiziran odnos s djetetom;
- konzumirati alkohol ili cigarete u prisustvu djeteta;
- provoditi nepotrebno i prekomjerno vrijeme nasamo s djecom;
- voditi djecu u privatne prostorije.

Članovi i osoblje redovničkih zajednica mogu jednako tako podbaciti u profesionalnom ponašanju ukoliko prekoračuju odgovornosti vlastite uloge i stručnosti i ne traže pomoć kompetentnih stručnjaka. Djecu i ranjive odrasle osobe, koje imaju ozbiljne osobne i razvojne probleme, potrebno je – po mogućnosti uz njihovo znanje – uputiti stručno osposobljenoj osobi (psiholog, pedagog, socijalni radnik ili koordinator pastoralne skrbi).

Pravilo o dvjema odraslim osobama

Općenita sigurnosna praksa u svim djelatnostima preporučuje primjenu tzv. pravila o dvjema odraslim osobama, koje služi tomu da bi djeca i ranjive odrasle osobe bile sigurne, jednako kao i odrasle osobe koje im pomažu. Gdje je god to moguće, u svakom trenutku, za trajanja bilo kojeg programa, događaja, ili službe namijenjene djeci i ranjivim odraslim osobama, trebaju biti prisutne najmanje dvije odrasle osobe. Najbolje je da spomenute odrasle osobe nisu međusobno povezane. Izuzeti od pravila o dvjema odraslim osobama stručni su suradnici (psihoterapeuti ili školski psiholozi, pedagozi i duhovnici), čija narav posla zahtijeva individualne susrete.

Kod zajedničkih izleta, koje organiziraju redovničke zajednice, nužno je tražiti potpisano dopuštenje roditelja i imati u pratnji dovoljan broj odraslih pratitelja u odnosu na broj djece, pri čemu je preporučeno slijediti službene pedagoške standarde. Poželjno je da među pratiteljima bude netko od roditelja djece.

Samoprocjena ispravnoga profesionalnog ophođenja

U utvrđivanju pravilne uspostave profesionalnih granica, osoblju mogu, za samoprocjenu, biti od pomoći sljedeća pitanja:

- Ponašam li se prema nekom djetetu ili ranjivoj odrasloj osobi drugačije negoli prema drugima u istim okolnostima?

- Odstupa li moje raspoloženje, rječnik, odjeća, i drugo ponašanje, od uobičajenoga kada je posrijedi neko određeno dijete ili ranjiva odrasla osoba?
- Bih li to rekao ili učinio djetetu u prisutnosti nekog svojega kolege?
- Bih li odobrio svoje ponašanje da isto takvo ponašanje negativnim procijenim kod neke druge odrasle osobe?
- Postoji li mogućnost da moji postupci imaju negativne posljedice na dijete ili ranjivu odraslu osobu?

Kako se nositi s nasiljem među djecom (eng. *bullying*)?

Redovnici i osoblje odgovorni su te trebaju intervenirati primijete li međuvršnjačko nasilje među djecom.

Prevenција međuvršnjačkoga nasilja:

- potaknuti raspravu među odraslima i djecom o tome zašto nasilje ne smije biti tolerirano;
- potaknuti dijete da preuzme odgovornost i prijavi nasilje stručnomu suradniku;
- educirati djecu i roditelje o štetnosti nasilja i o tome kako ga zaustaviti;
- promicati pozitivne stavove, poput socijalne odgovornosti, tolerancije i razumijevanja među stručnim osobljem, koje se nalazi u interakciji s djecom.

Procedura postupanja pri pojavi međuvršnjačkoga nasilja:

- U slučajevima kad se međuvršnjačko nasilje događa u okviru redovničkih ustanova i zajednica, o njemu treba obavijestiti stručnoga suradnika i/ili nadležnoga poglavara.
- Svi će incidenti biti propisno zabilježeni (može se uporabiti obrazac *Dodatak 1.*).
- Roditelje djece treba obavijestiti o incidentima, s njima raspraviti o problemu te tražiti moguća rješenja.
- Sve stranke, uključene u proces, trebale bi dobiti stručnu pomoć i podršku.
- Stručni suradnik trebao bi potražiti pomoć i vodstvo od redovnika zaduženih za zajednicu ili ustanovu.
- Ukoliko je potrebno, važno je proučiti i primijeniti relevantne propise.

3. Procedura vezana za sigurnost djece i ranjivih odraslih osoba

Djeca i ranjive odrasle osobe zauzimaju središnje mjesto u srcu kršćanske zajednice. Zato imaju pravo biti saslušani. Kako bi se stvorilo i održalo sigurno okruženje, redovnici i suradnici moraju učinkovito reagirati na sve naznake o mogućem zlostavljanju i zanemarivanju. Stoga je važno da budu upućeni komu će se obratiti i kako će ispravno zabilježiti informacije.

Kako podići svijest o važnosti prijavljivanja zlostavljanja i zanemarivanja?

Svi članovi redovničkih zajednica, osoblje i volonteri moraju osvijestiti osobnu odgovornost te upozoriti svoje nadređene ili relevantne službe o uočenim mogućim zlonamjnim ponašanjima ili pokazateljima zlostavljanja ili zanemarivanja. Svatko može biti baš prva osoba koja je prepoznala neprimjerena ponašanja, a nije sigurna kako i komu izraziti svoju sumnju.

Iako je to teško učiniti, osobito je važno prijaviti zlostavljanje i zanemarivanje, ukoliko je sigurnost i dobrobit djece i ranjivih odraslih osoba ugrožena ili su pod rizikom od mogućega zlostavljanja i zanemarivanja. Ukoliko postoje određene bojazni, vezane uz prijavu, važno je sebi posvijestiti moralnu obvezu i ne dopustiti da strah od krive prosudbe postane zaprjeka za razgovor s nadležnom osobom.

Potrebno je istaknuti da je pri procjeni i donošenju odluke o prijavi dovoljno postojanje opravdane sumnje na zlostavljanje i zanemarivanje. Za prijavu navodnoga zlostavljanja ili zanemarivanja djeteta nije nužna tzv. osnovana sumnja u kaznenopravnom smislu. Dovoljno je postojanje i nižega stupnja vjerojatnosti da je dijete zlostavljano ili zanemarivano. Onaj koji prijavljuje ne mora znati u koju pravnu kategoriju spada neko ponašanje prema djetetu (primerice, je li to emocionalno zanemarivanje ili emocionalno zlostavljanje), ali može prijaviti opis toga ponašanja, bez kvalifikacija.

Zaštita i dobrobit djece prioritet je. Upravo su marginalizirana djeca i djeca s poteškoćama često na meti nasilja. Ova djeca trebaju „branitelja“ kako bi im se osigurala zaštita i sigurnost.

Zato treba prijaviti i opravdanu sumnju na zlostavljanje i zanemarivanje, bez obzira gdje se ono možda dogodilo i tko je zlostavljač na kojega se sumnja.

Kada postoje dokazi da se dijete nalazi u neposrednoj opasnosti, potrebno je, bez odlaganja, kontaktirati policiju i/ili socijalnu službu.

Kada postoji opravdana sumnja?

Sumnja je opravdana kada:

- dijete ili ranjiva osoba izjavi kako je pretrpjelo tjelesno ili spolno zlostavljanje, ili kada daje do znanja da se osjeća emocionalno zlostavljanim;

- dijete ili ranjiva osoba izjavi da poznaje nekoga tko je pretrpio tjelesno, ili spolno, ili emocionalno zlostavljanje (ponekad se dogodi da dijete tada zapravo govori o sebi);
- netko, tko poznaje dijete ili ranjivu osobu, izjavi kako su to dijete ili ranjiva osoba pretrpjeli emocionalno, tjelesno ili spolno zlostavljanje;
- dijete pokazuje znakove emocionalnoga, tjelesnoga ili spolnoga zlostavljanja ili zanemarivanja;
- osoba postane svjesna postojanja obiteljskoga nasilja (što uključuje i svjedočenje djeteta o obiteljskom nasilju), raznih vrsta ovisnosti jednoga ili obaju roditelja, psihičke bolesti, odnosno mentalne nesposobnosti koje ugrožavaju sigurnost, stabilnost i razvoj djeteta ili mlade osobe.

Zašto ljudi ne žele prijaviti zlostavljanje ili zanemarivanje?

Čimbenici koji mogu pridonijeti da osobe ne prijave zlostavljanje ili zanemarivanje:

- strah da će pokrenuti lanac događaja koji ne će moći kontrolirati;
- prekid rada na nekom projektu;
- strah da su krivo procijenili;
- strah od posljedica i mogućega utjecaja na razvoj karijere;
- strah da im nadređeni ne će vjerovati;
- strah da ne će biti zaštićeni od negativnih posljedica.

Pritužba o kršenju kodeksa brige o djetetu, koja nije nužno optužba za zlostavljanje ili zanemarivanje

Važno je razlikovati pritužbu o mogućem kršenju kodeksa profesionalnoga ponašanja redovnika ili suradnika od prijave za zlostavljanje djeteta. Pritužba se definira kao žalba i/ili izražavanje zabrinutosti zbog mogućega kršenja kodeksa profesionalnoga ponašanja redovnika ili suradnika, kada zapravo nije riječ o zlostavljanju ili zanemarivanju. Potrebno je prema svakoj pritužbi odnositi se pošteno i poštujući povjerljivost. Ponekad je dovoljno neformalno rješavanje pritužbi razgovorom s roditeljima, djecom, mladima, volonterima, članovima osoblja i vodstvom redovničke zajednice. Ako to nije moguće, treba pritužbu uputiti u pisanom obliku.

Ako se pritužba upućuje pisanim putem, trebala bi sadržavati sljedeće podatke:

1. ime i prezime osobe koja podnosi pritužbu;
2. adresu stanovanja osobe koja podnosi pritužbu;
3. *e-mail* adresu ili broj telefona/mobitela osobe koja podnosi pritužbu;
4. detalje pritužbe;
5. potpis osobe koja podnosi pritužbu i nadnevak podnošenja pritužbe.

Prijava u propisima Republike Hrvatske

Prema odredbama Zakona o kaznenom postupku Republike Hrvatske: „Svatko je dužan prijaviti kazneno djelo za koje se postupak pokreće po službenoj dužnosti, koje mu je dojavljeno

ili za koje je saznao.“ (čl. 204, st. 1) Između ostalih, po službenoj dužnosti progone se djela kao što su: povrjeda djetetovih prava, fizičko zlostavljanje, emocionalno zlostavljanje, napuštanje djeteta, povrjeda privatnosti djeteta, nasilje u obitelji, spolno zlostavljanje djeteta, mamljenje djece na zadovoljenje spolnih potreba, upoznavanje djece s pornografijom, itd.

U slučaju spoznaje kako je prema vama ili prema nekom drugom počinjeno kazneno djelo, podnosi se kaznena prijava nadležnomu uredu Državnoga odvjetništva. Kaznena se prijava može podnijeti također sudu, policiji, socijalnoj službi ili nenadležnomu državnomu odvjetniku, jer će spomenuta tijela prijavu sama dalje proslijediti nadležnomu državnomu odvjetniku.

Prijava u propisima kanonskoga prava

Djelo klerika protiv šeste Božje zapovjedi općenito je kažnjivo po kanonskom zakonu (usp. *Zakonik kanonskoga prava*, kan. 1395), kao i djela raznih oblika zlostavljanja (ZKP, kan. 1397). Djelo klerika protiv šeste Božje zapovijedi počinjeno s maloljetnikom, kao i stjecanje, posjedovanje ili raspačavanje pornografskih slika maloljetnika, jesu kažnjiva djela pridržana Kongregaciji za nauk vjere (usp. *Normae de delictis gravioribus*, čl. 6).

Klerik je vjernik koji je primio sakrament svetoga reda i nije ni na koji način izgubio klerički stalež. Pod pojmom ‘maloljetnik’ smatra se osoba koja je mlađa od osamnaest godina, a s maloljetnikom se izjednačava i punoljetna ranjiva osoba.

Prijava za djelo kažnjivo po kanonskom zakonu podnosi se ordinariju. Pod nazivom ordinarija razumijevaju se mjesni biskupi i drugi koji, trajno ili privremeno, stoje na čelu neke mjesne Crkve, npr. apostolski upravitelji, generalni i biskupski vikari i sl. Također, ordinariji su za svoje podložnike viši poglavari redovničkih i kleričkih ustanova i družbi papinskoga prava, npr. provincijali, regionalni poglavari i sl. (usp. ZKP, kan. 134, § 1.).

Prijavu za djelo kažnjivo po kanonskom zakonu prijavitelj treba podnijeti ordinariju ili ovlaštenoj osobi i vlastoručno potpisati. Prijava mora sadržavati odgovarajuće indicije (ne mora nužno sadržavati i dokaz o krivnji). Ordinarij ocjenjuje osnovanost prijave te otvara prethodnu istragu (usp. ZKP, kan. 1717s, *Vos estis lux mundi*, čl. 3). Ordinarij će od žrtve ili prijavitelja zatražiti pisanu izjavu da će sudjelovati u istražnoj i dokaznoj fazi kaznenoga postupka. Ujedno će ih uputiti o mogućnosti i načinu podnošenja prijave, sukladno važećim propisima. Ako prethodna istraga pokaže da postoji osnovani razlog za sastavljanje vjerodostojne kanonske optužbe, ordinarij će – ovisno o vrsti kaznenoga djela – obavijestiti Kongregaciju za nauk vjere ili nastaviti s biskupijskim sudskim postupkom do donošenja presude (usp. ZKP, kan. 1721s; *Normae de delictis gravioribus*, čl. 17).

Kako zaprimiti obavijest o zlostavljanju ili zanemarivanju?

Može se dogoditi da osoba, bez obzira na to je li prijavila sumnju na zlostavljanje ili zanemarivanje civilnim organima vlasti ili ne, svoju sumnju prijavi redovniku, suradniku ili redovničkomu poglavaru. Prijavu ili obavijest o zlostavljanju ili zanemarivanju može priopćiti dijete ili odrasla osoba; sama žrtva ili netko drugi; redovnik, suradnik ili netko treći. Može biti

protiv nekog redovnika, suradnika redovničke ustanove, ili pak mogućega počinitelja izvan same redovničke ustanove, poznatoga ili nepoznatoga. Može ju priopćiti poznata osoba o poznatoj osobi, ili pak nepoznata osoba o nepoznatoj osobi. Može biti o nedavnim događajima, ili o događajima iz prošlosti.

Ako redovnik, suradnik ili redovnički poglavar zaprimi obavijest o mogućem slučaju zlostavljanja ili zanemarivanja, treba poduzeti sljedeće korake.

1. Poželjno je, kada to omogućavaju uvjeti, voditi bilješke tijekom razgovora. Ukoliko to prijavitelj dopušta, razgovor se može snimiti diktafonom. Ukoliko se osoba ne slaže sa snimanjem, potrebno je, nakon provedenoga razgovora, bitno zabilježiti na temelju prisjećanja. Potrebno je zabilježiti vrijeme, nadnevak, lokaciju, prisutne osobe te na koji je način obavijest zaprimljena (vidi obrazac u *Dodatku 1.*).
2. Zapis obavijesti također bi trebao sadržavati:
 - a. točne identifikacijske podatke podnositelja obavijesti;
 - b. ime osobe protiv koje se podnosi prijava i ostale poznate identifikacijske informacije o toj osobi;
 - c. ukoliko je dijete prijavilo zlostavljanje, potrebno je uzeti i podatke o roditeljima toga djeteta;
 - d. nadnevak kada se čin zlostavljanja, koji se prijavljuje, dogodio;
 - e. detalji o već provedenim mjerama, vezanim uz prijavu koja se podnosi;
 - f. sve informacije, čak i one koje se osobi koja zapisuje možda čine nevažnima (osoba koja zapisuje obavijest ne smije biti selektivna pri odabiru danih informacija).
3. Nije dužnost onoga tko sastavlja obavijest da istražuje, za to postoje mjerodavna civilna i crkvena tijela.
4. Ukoliko se dijete nalazi u neposrednoj opasnosti, potrebno je bez odlaganja pozvati mjerodavna tijela (policiju, socijalnu službu).
5. Treba upozoriti prijavitelja da se forenzički ili drugi potencijalni dokazi trebaju čuvati, odnosno zaštititi od mogućega gubitka, propadanja ili uništenja.
6. Ako je osoba, koja podnosi obavijest o zlostavljanju i zanemarivanju, punoljetna i sposobna razumjeti, treba ju upoznati s obvezom da sama prijavi djelo nadležnim građanskim vlastima i uputiti ju na koji će način to učiniti.
7. Objasniti prijavitelju daljnju proceduru. Važno je napomenuti prijavitelju da će informacije u ovoj obavijesti biti podijeljene isključivo s odabranim mjerodavnim tijelom te s višom redovničkom upravom.
8. Onaj tko primi obavijest treba utvrditi postoji li obveza izvješćivanja nadležnih državnih i crkvenih službi. Ako je riječ o kaznenom djelu, koje se progoni po službenoj dužnosti, istu mora dalje proslijediti nadležnom državnom odvjetništvu ili policijskoj postaji. Ukoliko je potrebno, obavijestit će centar za socijalnu skrb. Ako onaj koji prima obavijest nije viši redovnički poglavar, treba obavijest proslijediti višemu redovničkomu poglavaru u svrhu pokretanja kanonske istrage.

Prilikom zaprimanja obavijesti o zlostavljanju ili zanemarivanju primatelj obavijesti treba:

- imati suosjećajan, miran i ohrabrujući način slušanja;
- pažljivo slušati, ne postavljati sugestivna i nametljiva pitanja;
- ostati smiren tijekom razgovora, shvatiti obavijest o zlostavljanju ili zanemarivanju ozbiljno i pohvaliti osobu što je to odlučila prijaviti;
- dopustiti osobi da govori tempom koji njoj odgovara;
- parafrazirati izrečeno i provjeravati je li dobro razumjela sve što je osoba koja podnosi obavijest o zlostavljanju ili zanemarivanju izrekla;
- ne obećavati nešto za što nije nadležan ili za što nije siguran da će se moći ostvariti;
- objasniti proceduru obavijesti i prijave;
- ne komentirati, ne izvoditi pretpostavke ili spekulacije;
- biti svjesna da kvaliteta obavijesti ovisi o osobi (dob, običaji, mentalitet, jezik, poteškoće u govoru);
- izbjegavati izjave koje pokazuju bilo kakvu reakciju na događaj koji je prijavljen;
- prikupiti potrebne podatke, ali ne i detaljno istraživati;
- dokumentirati – pobrinuti se da obavijest bude potkrijepljena sa što više mogućih pojedinosti;
- dijeliti odgovarajuće informacije s ostalim uključenim stranama, u svrhu zaštite djeteta ili ranjive osobe;
- sve bilješke i kopije zapisa držati na sigurnom i zaštićenom mjestu.

Prilikom zaprimanja prijave o zlostavljanju ili zanemarivanju treba koristiti „pastoralni pristup“:

- slušati i ohrabrivati;
- ne optuživati osobu;
- pružati potporu, primjerice: „Hvala ti/vam što si/ste mi ovo rekao/la/li, veoma si/ste hrabar/a/i“;
- uvjeravati osobu da je sigurna, primjerice: „Žao mi je što se to dogodilo. Učinit ću sve što mogu da pomognem. Da bih to učinio, morat ću razgovarati s još nekim ljudima.“

Povjerljivost

Sve što se odnosi na navodno nanošenje štete i/ili zlostavljanje djece, mladih, ili ranjivih odraslih osoba, iznimno je osjetljivo te tu činjenicu valja uvažavati. Izvješća i dokumentacija o prijavljenim slučajevima te vrste trebaju biti trajno pohranjeni na sigurnom mjestu. Pristup tomu potrebno je strogo ograničiti na mjerodavne osobe. Treba paziti da „ne dođe u pogibelj dobar glas bilo koga“ (ZKP, kan. 1717, § 2.), te se o slučaju smije razgovarati jedino s višim redovničkim poglavarima i službenim osobama civilne vlasti, ovisno o vrsti djela.

Instrukcijom Svete Stolice „O povjerljivosti pravnoga postupka“ (od 6. siječnja 2020. godine), osoba koja podnese izvještaj, osoba koja tvrdi da je oštećena i svjedoci u slučajevima iz *Normae de delictis gravioribus*, čl. 6, i *Vos estis lux mundi*, čl. 1, nisu vezani obvezom šutnje u vezi s

predmetima koji se tiču slučaja. Nadalje, povjerljivost postupka ne sprječava izvršavanje obveza utvrđenih građanskim zakonima, uključujući i obveze izvješćivanja, kao i ispunjavanje izvršnih zahtjeva civilnih pravosudnih tijela.

4. Briga i potpora osobi koja je prijavila zlostavljanje ili izrazila sumnju

Za prijavu nekog oblika zlostavljanja ili zanemarivanja djeteta i ranjivih osoba, potrebna je hrabrost i visoka razina povjerenja među članovima zajednice. Zlostavljanje djece i ranjivih osoba samo po sebi narušava odnos povjerenja. Stoga je važno da, kada osoba iznosi svoju sumnju o ugroženosti dobrobiti djeteta i ranjive osobe, ili kada podnosi prijavu, slušatelj bude obziran i suosjećajan.

Kako pružiti podršku?

- Potrebno je dogovoriti sastanak na kojem će nadležna osoba osobno razgovarati s podnositeljem prijave.
- Podnositelju prijave može se dopustiti pratnja neke bliske osobe, kako bi joj se olakšao tijek procesa.
- Ukoliko osoba to želi, nadležne redovničke vlasti trebale bi omogućiti pružanje stručne pomoći i potpore tijekom procesa prijave te tijekom cijeloga procesa, sve do službenoga zatvaranja slučaja.
- Bilo bi dobro, ukoliko osoba želi, da se sastane s poglavarom redovničke zajednice kako bi on mogao čuti osobno iskustvo te osobe.
- Pružanje duhovne potpore također je vrlo važno. Ukoliko podnositelj prijave, bez obzira na proživljeno iskustvo, želi i dalje ostati povezan s Crkvom, potrebno mu je to omogućiti na siguran način.
- Treba omogućiti djetetu i njegovoj obitelji pristup stručnim službama za pomoć i podršku, kako bi se umanjile dugotrajne posljedice zlostavljanja ili zanemarivanja.
- Nadležna osoba treba prijavitelja obavijestiti o vlastitoj obvezi prijave slučaja građanskoj vlasti.
- Ako je prijavitelj odrasla osoba, treba ga uputiti da spoznaje o zlostavljanju ili zanemarivanju sam prijavi organima građanske vlasti, policiji ili socijalnoj službi.

5. Briga za osobu koja je mogući počinitelj djela

Briga za osobu koja je mogući počinitelj djela važan je element u svakoj fazi jer optuženi ljudi također su prepoznati kao potencijalno ranjivi. Važno je da postoji pravedna procedura provedbe istrage o navodnim optužbama. Treba uspostaviti odgovarajuću ravnotežu između zaštite djece i poštivanja prava ispitanika. Ukoliko postoji sukob između tih dviju sastavnica, nužno je voditi se načelom zaštite dobrobiti djeteta.

Vođenje slučaja unutar institucije

- Nakon primitka pritužbe protiv redovnika za neki oblik zlostavljanja, uznemiravanja ili zanemarivanja, prioritet je osigurati da se podatci predaju nadležnim tijelima civilnih i crkvenih institucija, ovisno o naravi pritužbe i o dobi žrtve (maloljetna osoba, ranjiva odrasla osoba, odrasla osoba). Ako pritužba zadovoljava kanonske kriterije, redovnički će poglavar pokrenuti prethodnu istragu, u skladu s kanonskim zakonom (usp. ZKP, kan. 1717).
- Redovnički će poglavar utanačiti sastanak s ispitanikom, uz dva svjedoka. Ispitanik može na sastanak dovesti osobu od povjerenja, za podršku. Na tom će sastanku s ispitanikom podijeliti detalje prijave. Ispitaniku će biti ponuđen kanonski savjet i, ako je prikladno, građanski pravni savjet. Obavijestit će ga se da može odgovoriti na optužbe, ako to želi, i to će se zabilježiti te uputiti nadležnim tijelima.
- Prethodna istraga početna je faza kanonske istrage, a sastoji se od ispitivanja činjenica i okolnosti incidenta/prijave. Otvara ju redovnički poglavar koji je nadležni ordinarij za članove svoje zajednice. Istražitelj sastavlja pisani izvještaj za redovničkoga poglavara. Zaključak ovoga izvještaja omogućuje redovničkoj upravi da odluči postoji li slučaj te treba li nastaviti sudski postupak i na kojoj razini (ZKP, kan. 1720, 1721; *Normae de delictis gravioribus*, čl. 16).
- Tijekom navedene istrage potrebno je ispitaniku osigurati i ponuditi psihoterapijsku i duhovnu podršku.
- Ako se na kraju preliminarne istrage ustanovi da nema pravovaljanih razloga za nastavak istrage, važno je riješiti sva neriješena pitanja, kako bi se omogućilo ispitaniku da nastavi s redovitim životom i služenjem.
- Ako se na kraju preliminarne istrage ustanovi da je prijava potkrijepljena dokazima, ispitaniku je potrebno pružiti terapijsku pomoć za rješavanje poteškoća s neprihvatljivim ponašanjem.

6. Edukacija o zaštiti i sigurnosti djece

Svaka redovnička zajednica treba se obvezati na trajnu formaciju svojih članova i laičkih suradnika, kako bi im se omogućilo stjecanje osnovnih znanja i vještina na planu zaštite djece i odraslih ranjivih osoba od svih oblika nasilja, dobro razumijevanje pojave i primjereno postupanje. Trajna se formacija osobito odnosi na osobe koje su na položajima vodstva, te na članove koji su u izravnom radu s djecom i s ranjivim odraslim osobama. Ostvaruje se nizom ponuda, primjerice tematskim sastancima zajednice, duhovnim vježbama za one na položajima vodstva te sličnim formacijskim događajima i prigodama za stručno usavršavanje.

Osobito je važno naglasiti da, ukoliko se želi raditi na zaštiti i sigurnosti djece, treba educirati osoblje, volontere i sve ostale suradnike i članove redovničkih zajednica o štetnosti zlostavljanja i zanemarivanja te važnosti prijavljivanja takvih slučajeva. Hrvatska redovnička konferencija i redovničke zajednice, koje usvajaju ove Mjere i upute, obvezuju se tijekom sljedećih pet godina na sljedeće:

- Aktivni članovi redovničkih zajednica sudjelovat će na barem jednoj jednodnevnoj radionici na kojoj će se dati praktični savjeti o zaštiti djece. Radionice ovoga tipa pohađat će i osoblje i volonteri koji dolaze u doticaj s djecom. Edukacija bi imala za cilj stjecanje minimuma znanja i vještina neophodnih za prevenciju, prepoznavanje, procjenu i reagiranje na različite oblike nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja.
- Članovi (aktivni i umirovljeni), kao i sve osoblje, bez obzira na to nalaze li se u neposrednom doticaju s djecom, pohađat će barem jedno informativno predavanje o ovoj temi. Poželjno bi bilo organizirati više predavanja godišnje o temama povezanim s navedenom problematikom.
- Za osobe sa specifičnim ulogama u organiziranju sustava zaštite djece ili u procesu prijavljivanja zlostavljanja (redovnički poglavari, stručni suradnici, članovi odbora i sl.) osigurat će se sudjelovanje u specijaliziranim radionicama i seminarima.

Kako pronijeti poruku redovničkih zajednica o važnosti zaštite interesa djeteta?

Redovničke zajednice drže zaštitu djece i ranjivih osoba bitnim dijelom svojega poslanja, koje im je povjerio sam Isus Krist i njegova Crkva. Zato se očekuje da budu promicatelji zaštite djece u društvu kao cjelini i da kao takvi budu prepoznati.

- Potrebno je da se redovničke zajednice što više zalažu za što bolje korištenje dostupnih digitalnih medija, kako bi prenijeli svoju poruku o zaštiti djece i ranjivih osoba (npr. internetskih stranica, *podcast* digitalnih datoteka, biltena, društvenih platformi...)
- Redovnici će surađivati s državnim vlastima kako bi se osiguralo da poruka bude u skladu s najboljom praksom i važećim zakonodavstvom, te da javnost i civilne vlasti budu upoznate s djelovanjem redovnika po navedenom pitanju.

Potporna Hrvatske redovničke konferencije

Hrvatska redovnička konferencija članovima redovničkim zajednicama, napose onim manjima, pomoći će u procesu stvaranja okvira za zaštitu djece i ranjivih odraslih osoba, u edukaciji članova i osoblja, kao i savjetovanjem tijekom postupka, od eventualne prijave zlostavljanja do njezina zaključka. Edukacija je posebna zadaća Povjerenstva za trajnu formaciju, koje će pri tome usko surađivati s Povjerenstvom za predškolski i školski odgoj.

U tu će svrhu HRK imenovati Povjerenika za zaštitu djece. Povjerenik će ujedno biti član Povjerenstva za trajnu formaciju, kao koordinator edukacije o zaštiti djece.

Provedbu ovih Mjera i uputa nadgleda i vrjednuje Vijeće HRK-a. Vijeće HRK-a svakih pet godina vrjednovat će ovaj Dokument, uskladiti ga s važećim crkvenim, državnim i profesionalnim standardima te izmjene predložiti Skupštini HRK-a. Mjere i upute vrijede do opoziva.

7. Provedbena odluka

Odredbe ovoga Dokumenta postaju pravovaljane usvajanjem mjerodavnoga poglavara ustanove posvećenoga života.

Za Hrvatsku pokrajinu Družbe Isusove, usvojeno u Zagrebu, 12. prosinca 2020. godine (br. 194-2020).

p. Dalibor Renić S.J
provincijal

Dodatak 1.

Primjer prijavnoga obrasca za slučaj zlostavljanja ili zanemarivanja bilo koje vrste

Podatci o redovničkoj zajednici

Redovnička zajednica:

Ime poglavara/poglavarice redovničke zajednice:

Imena ostalih prisutnih tijekom prijave:

Informacije o slučaju

Nadnevak i vrijeme slučaja:

Ime osobe koja je uključena:

Nadnevak rođenja uključene osobe:

Kontakt za hitni slučaj (najčešće ako se radi o djetetu)

Ime:

Broj telefona:

Detaljan opis događaja.

Akcije poduzete tijekom i nakon što se incident dogodio.

Osobe koje su kontaktirane (nadnevak i vrijeme):

Ukoliko je bilo potrebno medicinski intervenirati, navedite ime i adresu medicinske ustanove u kojoj je osoba bila liječena i koje su osobe bile uključene u njezino liječenje.

Jesu li potrebni daljnji koraci postupanja?

Ime osobe koja je ispunila obrazac:

Potpis:

Nadnevak:

Dodatak 2.

Kontakti ustanova zaduženih za zaštitu djece

1. Na internetskoj stranici **Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku** nalazi se **Adresar ustanova**, s kontaktima centara za socijalnu skrb u Republici Hrvatskoj:

<https://mdomsp.gov.hr/adresar-ustanova/1673>

2. **Ured Pravobraniteljice za djecu:**

- Adresa: Teslina 10, 10000 Zagreb
- Telefon: 01/4929 669
E-mail: info@dijete.hr
- Internetska stranica: www.dijete.hr

Uredi postoje također u Osijeku, Rijeci i Splitu.

Na internetskoj stranici **Pravobraniteljice za djecu** moguće je pronaći sljedeće službene protokole:

<https://dijete.hr/dokumenti/domaci-propisi/protokoli-postupanja-u-zastiti-djece/>:

- *Protokol o postupanju u slučaju seksualnoga nasilja*
- *Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji*
- *Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima*
- *Protokol o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece*

3. **Ured pravobranitelja za osobe s invaliditetom**

- Adresa: Savska cesta 41/3, 10000 Zagreb
- Telefon: 01/ 6102 170
- E-mail: ured@posi.hr
- Internetska stranica: <https://posi.hr/>

Uredi postoje također u Osijeku i Splitu.

4. **Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba**

- Adresa: Đorđićeva 26, 10000 Zagreb
- Telefon: 01/3457-518
- E-mail: info@poliklinika-djeca.hr
- Internetska stranica: www.poliklinika-djeca.hr

5. **Psihijatrijska bolnica za djecu i mladež**

- Adresa: Ivana Kukuljevića 11, 10 000 Zagreb
- Telefon: 01 4862503
- E-mail: narucivanje@djecja-psihijatrija.hr
- Internetska stranica: <http://www.djecja-psihijatrija.hr>

Psihijatrijske ambulante ili ordinacije za djecu i mladež postoje gotovo u svim bolnicama.

6. **Državno odvjetništvo Republike Hrvatske**

Više o uredima DORH-a i podnošenju kaznene prijave na: <http://www.dorh.hr/>